Om Svanemerket

Montering og drift av faste matter

Versjon 1.0

Bakgrunn for miljømerking
1. juni 2016
Høringsforslag

Nordisk Miljømerking

Innhold

1	**Sammendrag**	**3**
2	**Grunnfakta om kriteriene**	**3**
2.1	Miljøpåvirkning av Montering og drift av faste matter	3
2.2	Hva kan svanemerkes?	6
2.3	Kriterienes versjon og gyldighet	6
3	**Det nordiske markedet**	**6**
4	**Andre merkeordninger**	**7**
5	**Om kriterieutviklingen**	**7**
6	**Begrunnelse for kravene**	**8**
6.1	Produktgruppedefinisjon	8
6.2	Kravområde: beskrivelse av tjenesten	9
6.3	Kravområde: miljø	9
6.4	Kvalitets- og myndighetskrav	14
7	**Neste versjon av kriteriene**	**16**

105 Montering og drift av faste matter, versjon 1.0, 1 juni 2016

Bemerkning. I dette bakgrunnsdokumentet kan det forekomme større sammenhengende tekstavsnitt på flere forskjellige skandinaviske språk. Årsaken er at Nordisk Miljømerkings kriterier utvikles i et tett nordisk samarbeid, hvor alle land deltar i prosessen. Nordisk Miljømerking har vurdert at denne variasjonen i språkene, så lenge det er snakk om større sammenhengende avsnitt, kan betraktes som en bekreftelse av det tette nordiske samarbeidet, som er styrken i utviklingen av Svanens kriterier.

Adresser

Nordisk ministerråd besluttet i 1989 å innføre en frivillig offisiell miljømerking, Svanen. Nedenstående organisasjoner/foretak har ansvaret for det offisielle miljømerket Svanen, tildelt av respektive lands regjering. For mer informasjon se web sidene:

Danmark
Miljømærkning Danmark
Fonden Dansk Standard
Göteborg plads 1
DK-2150 Nordhavn
Tel: +45 72 300 450
info@ecolabel.dk
www.ecolabel.dk

Island
Norræn Umhverfismerking á Íslandi
Umhverfisstofnun
Suðurlandsbraut 24
IS-108 Reykjavik
Tel: +354 5 91 20 00
ust@ust.is
www.svanurinn.is

Norge
Miljømerking Norge
Henrik Ibsens gate 20
NO-0255 Oslo
Tel: +47 24 14 46 00
info@svanemerket.no
www.svanemerket.no

Finland
Miljömärkning Finland
Box 489
FI-00101 Helsingfors
Tel: +358 9 61 22 50 00
joutsen@ecolabel.fi
www.ecolabel.fi

Sverige
Miljömärkning Sverige AB
Box 38114
SE-100 64 Stockholm
Tel: +46 8 55 55 24 00
info@svanen.se
www.svanen.se

Dette dokument kan bare kopieres i sin helhet og uten noen form for endring. Sitat kan benyttes hvis opphavsmannen Nordisk Miljømerking nevnes.

1 Sammendrag

Leverandører av montering og drift av faste matter eller andre former for smusshindrende soner til inngangspartier, kan søke om Svanemerket.

Det som skiller en svanemerket løsning for fastmonterte matter fra en ikke svanemerket løsning for fastmonterte matter, er at den svanemerkede har dokumentert en minimumseffektivitet når det gjelder å stoppe smuss og skitt (støvdekkegrad), i en lang garantiperiode. Dessuten at løsningen inkluderer redusert mengde av miljø- og helseskadelige stoffer i mattene, opplæring av matteleggere samt en opplæring og oppfølging av renholdere som rengjør mattene for å sikre høy effektitivitet i hele liggetiden.

De mest vanlige mattene er produsert av en blanding av polyamid, polyester, nitrilgummi, polyetylentereftalat og nesten alltid polyvinylklorid. Miljømerking utelukker fastmonterte matter som inneholder ftalater. Ftalater inngår som mykgjører på undersiden av mattene (backingen) som oftest er laget av polyvinylklorid.

Mattene er spesiallaget for å stoppe inntil 80-90% av skitt og smuss, men det er avgjørende at mattene driftes godt (renhold). Det skal gis en beskrivelse av system og utstyr for rengjøring og behandling av støv og smuss etter at renholdet er utført. Det er essensielt at rengjøringen på stedet ikke skaper nye inneluftproblemer og at avfallet som legges igjen ute hos kunden ikke er et farlig avfall. Samtidig er det viktig at rengjøringen av mattene ikke medfører bruk av miljø- og helsefarlige kjemikalier.

Støvsugere (teppebankere) skal stå lagret ute hos kunden, det er renholdspersonalet som betjener disse.

Når mattene avhendes er det viktig at det skjer en kildesortering av matter og av eventuelle komponenter/materialer som benyttes for å feste mattene til gulvet. Særlig viktig er det at verdifulle råvarer som for eksempel metall separeres ut.

2 Grunnfakta om kriteriene

2.1 Miljøpåvirkning av Montering og drift av faste matter

For at få et overblikk over mulighetene miljømerking har innenfor området er det gjennomført to typer analyser: RPS-analyse og en MEKA analyse.

RPS-modellen, med begrepene relevans, potensial og styrbarhet, er et verktøy i utviklingen av kriterier i Nordisk Miljømerking for å oppnå størst mulig miljønytte for svanemerkede varer og tjenester i det nordiske markedet.

De viktigste spørsmålene som stilles ved en RPS-analyse er:

- Relevans: Finnes det et miljøproblem og hvor stort er det?
- Potensiale: Kan man gjøre noe med miljøproblemet?

- Styrbarhet: Kan Svanen gjøre noe med miljøproblemet?

Relevansen bedømmes ut fra hvilke miljøproblemer som finnes for den aktuelle produktgruppe eller tjenesten, og hvor omfattende det er. Miljøproblemene skal vurderes for hele produktets livssyklus. Til hjelp i vurdering av relevans gjør man en analyse innenfor følgende områder; Materialer, Energi, Kjemikalier og Annet (MEKA). Disse analysene er gjort med et livsløpsperspektiv, det vil si at man vurderer hele tjenestens livsløp, slik at en forbedring i ett ledd av produksjonen ikke utlignes negativt av en forverring i et annet ledd.

Relevans

For å kunne vurdere miljøforbedringspotensialet må man se på de tradisjonelle belastninger forbundet med utlegging og renhold av matter i bygninger. Disse er de følgende:

- produksjon, vedlikehold og avhending av matter. MEKA: materialer (plast, gummi), energi, kjemikalier (ftalater, flammehemmere)
- transport av matter til kunde og eventuelt i retur for renhold/vedlikehold MEKA: energi
- selve renholdet av mattene MEKA: kjemikalier, vannforbruk, energiforbruk)

Fastmonterte matter (som ligger i flere år) krever ikke samme grad av transport som matter som hentes ukentlig for renhold. Matter som støvsuges krever ikke samme bruk av kjemikalier som matter som vaskes i et mattevaskeri, men det kreves energi til støvsugere og materialer, kjemikalier og energi til produksjon av disse. Avfallet fra støvsugere tømmes i avfallet hos kunden, mens det i et tradisjonelt mattevaskeri blir en del av restavfallet og avløpet fra vaskeprosessen.

Størrelsen på miljøproblemene med utlegging, transport og renhold av matter er indikert i bakgrunnsdokumentet for Svanemerking av tekstilservice (som inkluderer tradisjonell mattevask). Den totale omsetningen for tekstilservice i Norden overstiger 8 milliarder NOK. Hvor stor andel av dette som er mattevask vites ikke.

Potensialet

Kan det gjøres noe med disse miljøproblemene. Svaret er helt klart ja. De tradisjonelle mattevaskerier som er svanemerket har allerede gjennomført store forbedringer når det gjelder områdene energiforbruk, vannforbruk og kjemikaliebruk. Dette har de fått til ved å investere i nytt produksjonsutstyr med varmegjenvinningsmulighet/avansert dosering/gjenbruk av vann og med å skifte til mer skånsomme kjemikalier. Det ligger muligheter i hele mattevaskeribransjen til å ta ytterligere steg ved å redusere transportbehovet, la mattene ligge lengre og rengjøre de ute hos kunden og ved å miljøtilpasse mattene (fase ut ftalater, bruke resirkulerte råvarer etc).

Kostnader til renhold af golv utgjør 40 – 60 % av renholdskostnadene i offentlige miljøer (forutsatt et riktig og moderne renhold). 70 – 80 % av disse kostnadene skyldes gatesmuss som trekkes inn via inngangspartier. Mye av smusset kan stoppes, men ikke alt. Kun 20 – 30 % av tilsmussingen av gulv skyldes brukernes aktiviteter i bygget[1].

[1] Citat fra præsentation af S.K. Nielsen, SINTEF bygforsk

Smuss og støv gjør inneluftens kvalitet dårligere og kan medføre irritasjon i luftveier, hud og øyne, allergiske reaksjoner, forårsake eller forverre eksisterende astma og gi økt hyppighet av andre luftveisproblemer. Det er særlig svevestøv, som pustes inn eller kommer på slimhinnene i øynene, som gir plager. Plagene skyldes støvets egenskaper, slik som allergener, irritanter, kjemisk innhold, og i mindre grad mengde støv. Det er vist sammenhenger mellom mengde sedimentert støv på høye flater og plager som hodepine, hyppige forkjølelser, heshet med mer. Et godt renhold vil være med på å senke nivåene av støv som kan virvles opp til inneluften[2].

Bruk av fastmonterte matter i inngangspartiet i bygninger av en viss størrelse kan redusere behovet for rengjøring betydelig. Velfungerende system stopper opp mot 90% av smuss og vann fra å komme inn i bygninger. Dette medfører mindre behov for renhold, bedre innemiljø, mindre gulvslitasje og lavere vedlikeholdsbehov. Det er altså stor miljø og helsemessig relevans for en bygnings vedlikehold og drift at inngangspartier har smussoppsamlende matter. (Se forøvrig avsnitt 6.1 for andre tiltak som kan gøres for å hindre smuss innendørs, men som ikke vurderes relevante for en Svanemerking)

Styrbarhet

Miljømerking er allerede i dag med på å styre utviklingen mot svanemerkede tradisjonelle mattevaskerier. Det er den samme mekanismen som fungerer for fastmonterte matter: store innkjøpere i privat og offentlig sektor ønsker å benytte de mest miljøtilpassede løsningene. Hotellkjeder, renholdsfirma, kjøpesenter, kommuner og fylker ønsker en valgmulighet innenfor grønn mattevask og flere og flere av disse ønsker en miljøgaranti for sine fastmonterte matter. Offentlige innkjøpere i hele Norden vil fra år 2017 kunne kreve et spesifikt miljømerke ved innkjøp av varer og tjenester. Med andre ord kan det settes krav om svanemerket mattevask (eller tilsvarende miljømerker), og dette gir en unik mulighet for markeds- og miljøeffekter med svanemerkede fastmonterte matter.

Det er også verdt å merke seg at det er penger å spare på å montere og drifte faste matter. Ifølge Steinar Nilsen, SINTEF Byggforsk, vil man kunne oppnå en økonomisk renholdsbesparelse på 10-15% ved å installere smussreduserende matter i inngangspartiet.

Det har vært stilt spørsmål ved om det dannes sopp/mugg i mattene. Spørsmålet er stilt til leverandøren Renholdssoner som har følgende kommentar:

"Fungerende matter har helt spesielle egenskaper for å stoppe mest mulig smuss og fuktighet fra og bli transportert inn i oppholds- arbeids- og lekeområder. Leverandøren Renholdssoner sitt system er også anbefalt av Norges Astma og Allergiforbund NAAF, fordi den er med på å øke livskvaliteten til personer med luftveisplager. Når det gjelder møgel/mugg/sopp så er følgende å si. Det finnes mer enn 14 000 installasjoner av Renholdssoner hvor NAAF brukte 8 år på å sikre at Renholdssoner systemet fungerte opp til 60 mnd. Renholdssoner byttes etter maks 60 mnd og de er aldri registret oppblomstring av mugg. Dette fordi det følger med vedlikeholdssystemer som brukes daglig."

[2] Norges Astma og Allergiforbund

Det som skiller en svanemerket løsning for fastmonterte matter fra en ikke svanemerket løsning for fastmonterte matter, er at den svanemerkede har dokumentert en minimums effektivitet når det gjelder å stoppe smuss og skitt (støvdekkegrad), at løsningen inkluderer rengjøring av mattene, redusert mengde av miljø- og helseskadelige stoffer i mattene, en garantert liggetid, opplæring av matteleggere og sist men ikke minst en opplæring og oppfølging av renholdere som rengjør mattene.

2.2 Hva kan svanemerkes?

Leverandører av montering og drift av faste matter eller andre former for smusshindrende soner til inngangspartier, kan søke om Svanemerket. Den matteløsningen som per dags dato er mest utbredt i Norden, er leie av løse matter som hentes, byttes ut med rene og vaskes. Denne type tjeneste kan markedsføres med Svanen gjennom kriteriene for tekstilservice.

Løsning med fastmonterte matter som leies ut, og hvor tjenesten omfatter installasjon, opplæring og drift kan ikke svanemerkes ihht tekstilservicekriteriene, det er derfor besluttet å utvikle kriterier også for denne tjenesten.

Tjenesten innebærer installasjon, vedlikehold og opplæring av renholdspersonell. Mattene rengjøres av stedlig personell med spesielle støvsugere med filter for å sikre godt innemiljø og smusset som fjernes fra mattene tømmes i restavfallet der hvor mattene er installert. Kvalitetsmatter fungerer garantert i 3 år men hevdes å fungere i mange flere år i praksis.

2.3 Kriterienes versjon og gyldighet

Dette er første versjon av kriteriene for Montering og drift av faste matter. Kriteriene planlegges vedtatt i løpet av tidlig høst år 2016 og man foreslår 3 års gyldighetstid da endringene skjer relativt raskt i denne bransjen.

3 Det nordiske markedet

Markedet er i sin helhet et marked for profesjonelle innkjøpere.

Fastmonterte matter egner seg best i inngangspartier av en størrelse som sikrer at brukerne beveger seg minst tre meter (9-12 skritt) på matta, noe som skal til for å sikre at smuss og skitt fjernes fra fottøyet. Denne typen matter egner seg for kjøpesenter, kontor, kommunale bygg og andre næringsbygg. Mattesystemene egner seg dårligere for kiosker, små butikker og enkelte bensinstasjoner, da de er for små. I tillegg vil bruk av matter i bygg hvor det genereres støv i produksjonen (typisk industribedrifter) antakelig ikke kunne markedsføres som svanemerket fordi man i slike tilfeller vanskelig kan dokumentere en tilstrekkelig høy forbedring av smussbelastning (skitt og støv).

Den tradisjonelle matteservice i Norden er, for alle typer kunder, utlegging av mobile matter av mindre størrelse. Disse ligger i en uke eller to før de hentes og transporteres til et profesjonelt vaskeri for vask/rens. Rene matter legges igjen hos kunden ved henting av skitne matter. Miljømerking kan bidra til at alle løsninger for utlegging og drift av matteløsninger får samme konkurransemuligheter i Norden.

I Norge ble det gjennomført 25 anbud/upphandlinger av denne tjenesten i løpet av årene 2012-2015, men ingen før det.

I Norden finnes flere aktører som leverer faste matteløsninger men med sterkt varierende oppfølging. De største globale aktørene på leveranse av matter er Forbo med sine Coral matter og 3M med sine matter i serien Nomad. I Norden leverer Duri Fagprofil en serie matter som heter Entre Miljø.

Det finnes flere aktører som leverer matter i konvensjonelle og alternative varianter.

Det finnes også allianser/partnere i renholdsfirmaene fordi deres renholdere gjennomfører renholdet av mattene. Kompetansemiljøer i Norge er Teknologisk Institutt, Mycoteam, Arkservice, SINTEF og NAAF.

Det er verdt å merke seg at mattene som benyttes til en viss grad er laget av de samme materialer som matter som benyttes i tradisjonelle mattevaskerier. Både fastmonterte matter og andre matter inneholder miljø- og helsefarlige stoffer. En leverandør har nå faset ut de miljøskadelige ftalater. Andre leverandører har mattealternativer med innslag av resirkulert plast og gummi. Vi velger kun å stille krav til ett aspekt av miljø- og helsefarlige stoffer, ftalater, da vårt fokus i første versjon av kriteriene vil være den primære funksjonen til mattene, som er å stoppe skitt og smuss, og rengjøring av mattene med minimal miljøbelastning. Dette er også fokuset ved svanemerking av tradisjonelle matteløsninger.

4 Andre merkeordninger

Det finnes muligheter for Miljømerking på virksomhetsnivå, som for eksempel ISO14001/EMAS, Miljøfyrtårn. I tillegg benytter enkelte aktører klimamerking (merking av klimanøytralitet). Det finnes ingen miljømerking eller miljøsertifisering som er spesielt utviklet for Montering og drift av faste matter, det vil si med krav av relevans for den aktuelle bransje.

5 Om kriterieutviklingen

Mål med kriterieutviklingen

Det avgjørende er å kunne dokumentere en reduksjon i mengden smuss som kommer inn i lokaler ved bruk av løsningen. Aktuelle krav som vil stilles er: dokumentert reduksjon i støvdekkegrad (mengden skitt som kommer inn i lokalene), system for rengjøring av matter, liggetid for mattene, opplæring av mattelegger[3] og renholdspersonell.

[3] En av aktørene, tilbyr «matteleggere» med spesialutdanning for dette. Renholdere læres opp til å rengjøre de fastmonterte mattene. Firmaet tilbyr også blant annet rådgivning, forsikring og kundeservice.

Om denne kriterieutvikling

Kriterieutviklingen har foregått i samspill mellom den nordiske kriteriegruppen (NKG), produktutviklingssjef Karen Dahl Jensen og ansvarlig prosjektleder Tormod Lien ved det norske sekretariatet.

6 Begrunnelse for kravene

Dette kapittelet forklarer bakgrunnen for kravene og valgte kravnivå. Vedleggene som det henvises til er de man finner i kriteriedokumentet "Nordisk miljømerking av montering og drift av faste matter."

6.1 Produktgruppedefinisjon

Leverandører av montering og drift av faste matter eller andre former for smusshindrende soner til inngangspartier, kan søke om Svanemerket.

Det kreves at lisensinnehaver leverer med utstyr for rengjøring av mattene og gir nødvendig opplæring til personell som gjør arbeidet ute hos kunden, samt opplæring av matteleggere.

Leie av løse matter som hentes, byttes ut med rene matter og vaskes kan ikke søke lisens via disse kriterier. Den type tjeneste kan søke lisens via Svanens kriterier for tekstilservice.

Det ble vurdert å inkludere også andre tjenester i denne tjenestegruppen. Seniorforsker Steinar K. Nilsen, SINTEF Byggforsk i Norge har presentert ulike løsninger for å redusere behovet for renhold og tiltak for å effektivisere renholdet i presentasjonen: «Funksjonelle og tiltalende inngangspartier». Presentasjonen kan bestilles hos SINTEF Byggforsk.

Mange av disse tiltakene handler om tiltak som huseier må gjennomføre og er utviklet for norske forhold. «Kostnader til renhold av golv utgjør 40 – 60 % av renholdskostnadene i offentlige miljøer (forutsatt et riktig og moderne renhold). 70 – 80 % av disse kostnadene skyldes gatesmuss som trekkes inn via inngangspartier. Mye av smusset kan stoppes, men ikke alt. Kun 20 – 30 % av tilsmussingen av gulv skyldes brukernes aktiviteter i bygget.» [4]

Tiltakene Nilsen beskriver i Norge (og som forventelig er relevant for hele Norden) er de følgende;

Tiltak nær inngangspartiet

- Varmekabler anbefales for å unngå brøyting, strøing og salting nær inngang
- Sluk og vannuttak (frostfritt) for spyling
- Skjerming mot nedbør, tak over siste 3 meter anbefales
- Oppbevaringsplass for rengjøringsutstyr

[4] Sitat fra presentasjonen (S.K. Nielsen, SINTEF bygforsk)

Tiltak i inngangspartiet

- Smusshindrende soner
- Skraperist ute
- Avskrapingsmatter i vindfang
- Absorberende matter inne
- Hver sone minimum 2 meter lang
- Vindfang bør fungere som sluse
- Automatiske dører må kunne settes i åpen/lukket stilling

Tiltak inne

- Rengjøringsvennlig gulv
- Veggmontert saniærutstyr og skap/hyller
- Fjerne terskler
- Fjerne fotlist langs veggen
- Glass i innvendige vegger

Av de beskrevne tiltakene er det kun montering og drift av smusshindrende soner som etter vårt syn kan omfattes av en svanemerking. De andre tiltakene er tekniske installasjoner og engangstiltak, og er dermed ikke en tjeneste man kan levere og få svanemerket. Drift av soner er en tjeneste som foregår over tid og kan svanemerkes.

6.2 Kravområde: beskrivelse av tjenesten

O1 Beskrivelse av produktet/tjenesten

Beskriv tjenesten og hvordan den oppfyller definisjonen av hva som kan svanemerkes.

✉ Beskrivelse i henhold til ovenstående.

Svanemerkingen skjer av hele tjenesten og hele tjenesten vil måtte beskrives. Dette for å sikre at lisenssøker faktisk har en serviceytelse som de deler av mattemonteringsytelsen samt vedlikehold og kontroll av demontering slik kriteriene krever.

6.3 Kravområde: miljø

O2 Kvantifisering av sedimentert støv (Støvdekkegrad)

Det skal dokumenteres at de fastmonterte mattene sikrer en støvdekkegrad[5] for lokalitetene på:

- maksimum 5,0% støvdekke for vanskelig tilgjengelige flater
- maksimum1,5% støvdekke for lett tilgjengelige flater for inventar
- maksimum 3,0% støvdekke for lett tilgjengelige flater for harde gulv

[5] INSTA 800 nivå 4.

- For personnære flater (for eksempel gulv i barnehager) er kravet maksimum 1% støvdekke på lett tilgjengelige flater.

Målinger skal gjøres før og etter montering av faste matter. Og målinger skal gjøres umiddelbart før renhold gjennomføres.

I de tilfeller hvor støvdekkegrad allerede før montering er lavere enn kravene skal det dokumenteres minimum 0,5 % støvdekkeforbedring (eksempelvis ved 2,5% støvdekkegrad før montering av matter, skal verdien ned på maksimum 2% støvdekkegrad). Ved støvdekkegrad på 1,5% eller lavere kreves ikke ytterligere forbedring. Målingene skal gjennomføres i de forventet tyngst belastede bygningstyper (for eksempel barnehager eller skoler).

Målingene skal gjøres med et laserbasert måleinstrument for gel-tape metoden. For eksempel en "BM - Dust Detector" eller tilsvarende. Målepunktene skal gi et representativt uttrykk for rommene som ligger i de aktuelle lokaler.

Målingene skal gjøres som beskrevet i Nordisk bransjenorm for renhold og ihht INSTA 800 versjon 2010.

✉ Dokumentasjon for at målinger er gennomført og kravet er overholdt på minimum 5 målepunkter i begge de rommene som er valgt, skal sendes inn ved søknadstidspunktet. Herunder en skisse på punktene hvor det er målt.

✉ Rutine hos lisensinnehaver som viser at tilsvarende målinger utføres årlig og i henhold til ovenstående krav.

🔑 Ved kontrollbesøk vil Nordisk Miljømerking se testresultater signert av kunden som viser at krav til støvdekkegrad samt rutiner er overholdt hos minimum to barnehager eller skoler.

Bakgrunn

Matteleggingen må gjøres på riktig måte og følges opp av renhold for å sikre høy oppsamling av støv og smuss. Tester viser at mennesker må gå 9-12 skritt for å stoppe opptil 90 % av støv, smuss og fuktighet. Det betyr at mattene må legges på en korrekt måte. Den nordiske renholdsbransjen har i fellesskap utviklet "normer" for renhold ut fra målt støvdekke på forskjellige flater der støv sedimenterer. Disse "normer" bygger på undersøkelser utført i kontorlokaler for voksne.

INSTA 800 angir ulike verdier for støvdekkeprosenter på ulike overflater avhengig av kvalitetsnivå (1 til 5). I vårt forslag anbefales kvalitetsnivå 4. Det skilles her mellom vanskelig tilgjengelige flater og lett tilgjengelige flater. Standarden er i utgangspunktet ment som en kvalitetssikring av det utførte, løpende renholdet eller ved overlevering av nybygg. Prøvetaking anbefales derfor foretatt kort tid etter renholdet. Når man nå skal måle effekten av fastmonterte matter er det ikke relevant å måle etter renhold, men rett før renhold, da mattene jo skal redusere behovet for renhold.

Målingene skal gjøres med et laserbasert måleinstrument for gel-tape metoden. For eksempel en "BM - Dust Detector" eller tilsvarende. Målingene skal gjøres som beskrevet i Nordisk bransjenorm for renhold og ihht INSTA 800 versjon 2010[6]. INSTA 800 er først og fremst beregnet på de som arbeider med renhold daglig. Kan

[6] Kilde: det norske Fagforbundets Quick guide til INSTA 800.

også brukes som informasjon overfor brukere av renholdstjenester, og andre som vil ha bruk for informasjon. Standarden er resultat av et samarbeid mellom de nordiske land, Danmark, Sverige og Norge, og er basert på en EU-standard. Representanter for arbeidsgivere, renholdsbedrifter, arbeidsgiverforeninger, arbeidstakerorganisasjoner og brukergrupper, har utviklet den nordiske standarden. NS INSTA 800 er den eneste offentlig godkjente standard for måling av rengjøringskvalitet, og gjeldende i hele Norden.

Målingene skal gjøres av representant for lisensinnehaver sammen med kunde, som signerer på at testene har blitt gjort på korrekt måte. Det skal legges med en skisse på punktene hvor det er målt.

Den aktøren som søker om Svanemerket skal garantere at kundenes flater i gjennomsnitt ikke overstiger grenseverdiene som er satt for ulike typer areal. Det blir søkeren som må sikre at rutiner for renhold av matter sikrer tilstrekkelig lav støvdekkegrad over tid.

Det vesentlige er at det firmaet som monterer mattene må kunne dokumentere lavt støvdekke, uavhengig av renholdsfrekvens.

Praktisk målemetode

Målingene foretas ved at en glassklar tape presses ned mot overflaten slik at deponert støv avsettes på tapen og analyseres med en BM- Dust Detector.[7] Denne avleses så med et digitalt billedbehandlingsprogram som regner ut % støvdekke.

Målingene er kalibrert opp mot verdiene i INSTA 800. Det er tatt utgangspunkt i INSTA 800 sine verdier for støvdekkeprosent for renhold i forhold til kvalitetsnivå 4 (vanlig brukt for skoler og barnehager).

Lett tilgjengelige flater (LT) er definert som synlige og umiddelbart frie horisontale inventaroverflater som ikke er personnære. Disse flatene omfattes normalt av det daglige renholdet i lokalet. Prøvetaking på gulv som bones anbefales ikke fordi bonevoksen kan feste seg på prøvetapen og gi feilaktig høye verdier. Skjønn ved prøvetaking må utvises da man alltid kan finne områder der støv er deponert.

Vanskelig tilgjengelige flater er definert som bokhyller, høyskap eller lignende horisontale flater som ligger over ca 1,5 – 2 m høyde. Disse flatene omfattes normalt ikke av det daglige renholdet i lokalet.

Smuss og støv gjør inneluftens kvalitet dårligere og kan medføre irritasjon i luftveier, hud og øyne, allergiske reaksjoner, forårsake eller forverre eksisterende astma og gi økt hyppighet av andre luftveisproblemer. Det er særlig svevestøv, som pustes inn eller kommer på slimhinnene i øynene, som gir plager. Plagene

[7] BM-Dustdetector" er et bærbart laserbasert måleinstrument for gel-tape metoden. Det brukes av en rekke nordiske konsulenter, rengjøringsbedrifter og forskningsinstitusjoner. Det har vist seg å være velegnet til blant annet kvalitetskontroll, renholdsplanlegging, metodeutvikling og innemiljøundersøkelser. Instrumentet ble utviklet av det danske Arbejdsmiljøinstituttet i samarbeid med den nordiske rengjøringsbransjen, med støtte fra Nordisk Industrifond. Som en oppfølging av prosjektet ble det i 1992 utarbeidet felles nordiske bransjenormer for renholdskvalitet. Man sender laserlys gjennom gel-tapen. Lysspredningen er en funksjon av støvmengden på tapen og resultatet kan avleses i støvdekkeprosent som angir hvor mye av overflaten som er dekket av støv.

skyldes støvets egenskaper, slik som allergener, irritanter, kjemisk innhold, og i mindre grad mengde støv.Det er vist sammenhenger mellom mengde sedimentert støv på høye flater og plager som hodepine, hyppige forkjølelser, heshet med mer. Et godt renhold vil være med på å senke nivåene av støv som kan virvles opp til inneluften[8].

Hvor stor er forbedringen på innemiljøet?
Renholdssoner har fått testet sin løsning flere steder, men av de mer omfattende er testen fra Bergen Kommune. Denne ble utført over 12 måneder på 12 skoler. Her er den enkle fremstillingen av resultatene, flere detaljer kan lese ut av rapporten som kan bestilles hos Miljømerking:

Tabell 1

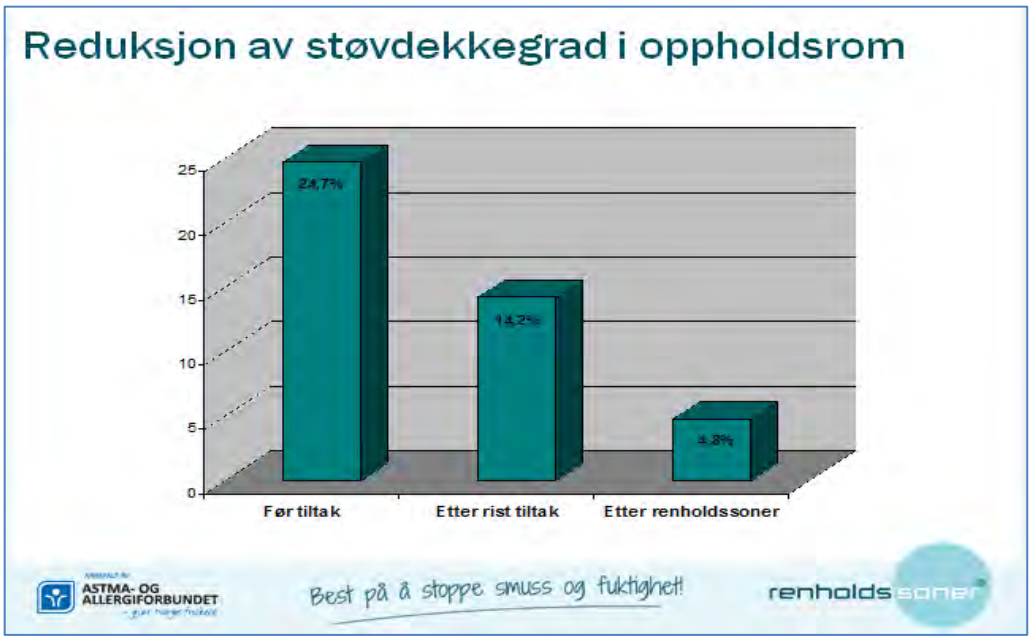

O3 Rengjøring av matter

Lisensinnehaver skal via opplæring instruere de som gjennomfører renhold slik at de ikke bruker kjemikalier i den daglige rengjøring/vedlikehold av de fastmonterte matter. Mattene skal rengjøres der de ligger. Lisensinnehaver må levere spesialutstyr for rengjøring av mattene (for eksempel teppebanker/støvsuger) til kundens lokaler.

✉ Beskrivelse av system og utstyr for rengjøring, som viser at kjemikalier ikke brukes.

For at ikke tjenestedelen for løpende vedlikehold av mattene skal resultere i øket bilkjøring skal renholdsutstyret, som normalt er støvsugere (teppebankere), stå lagret ute hos kunden. Det er renholdspersonale som betjener disse. De aktuelle støvsugere (teppebankere) er en kraftig støvsuger som er utstyrt med dobbel vacum motor og med kraftig børstemunnstykke med egen motor som har som formål og gå lengre ned (banke) i luven (overflaten av matten) for å fange opp mer skitt og smuss. Det er utført mange tester på effekten av vanlige støvsugere kontra

[8] Mycoteam/Norges Astma og Allergiforbund i rapporten "Vurderingskriterier Inneklima"

disse spesialstøvsugere (teppebørstesugere) og disse viser at teppebørstesugere gir opptil 70 % mer effekt, med samme mengde utslipp. Teppebankere er også mer robuste og tåler mer støv, sand og skitt. Miljømerking vil kreve opplæring for bruk av disse teppebankere under leieperioden (se O8).

O4 Ftalater i matter

Ftalater må ikke inngå i mattene.

☒ Produktdatablad/Sikkerhetsdatablad med detaljert innholdsfortegnelse

☒ Erklæring fra produsenten av matten på at ftalater ikke inngår (se Bilag 1).

De mest vanlige mattene er produsert av en blanding av polyamid, polyester, nitrilgummi, polyetylentereftalat og nesten alltid polyvinylklorid. Disse materialene er til en viss grad de samme som våre lisensinnehavere for tekstilservice vanligvis benytter i sine matter.

Flere leverandører benytter innblanding av resirkulert materiale i mattene. De mattene benyttes av mange er såkalte Coralmatter, som er laget av polyamidtråder, polyesteroverflate og polyvinylchlorid (vinyl) i bunnen (backing). PVC inneholder vanligvis myknere av typen ftalater. Her er bilde av innhold i en typisk Coralmatte fra Forbo:

Tabell 2

Pile material	100% regenerated Econyl® polyamide
Tuft base	Non-woven polyester
Backing	EVERFORT vinyl

Når det gjelder tilgangen på ftalatfrie matter så finnes det tre store matteprodusenter i Europa: Forbo, Zeno og Mercuri International. Det er mulig å få ftalatfrie matter i dag, men matter med ftalater er fremdeles veldig vanlig.

Vi har sett igjennom Svanens krav til gulv og tepper (generasjon 6) og vår konklusjon er at det vil bli for strenge krav om man for denne tjenestens kriteriegenerasjon krever samme miljøprestasjopn for alle inngående produkter.

Vi utelukker likevel fastmonterte matter som inneholder ftalater. Ftalater inngår som mygjører på undersiden av mattene (backingen) som oftest laget av polyvinylklorid. Her er argumentasjon for utelukkelse av ftalater fra bakgrunnsdokumentet for Svanemerking av gulv (generasjon 6) fra 2014:

"De kortkedjiga ftalaterna DEHP, DBP, DIBP och BBP är misstänkt reproduktionsstörande och inom EU klassade som ämnen med särskilt höga risker (SVHC). De är i flera fall faroklassade som CMR-ämnen och förknippade med olika restriktioner. Under de senaste tio åren har användningen av lågmolekylära ftalater sjunkit från 40 % år 2001 till 10 % år 2009. Andra mjukgörare som exempelvis DINP har nästan helt ersatt DEHP som varit den mest kritiserade mjukgöraren under lång tid. Även högmolekylära ftalater är behäftade med restriktioner t.ex. generellt förbjudna i leksaker eller i leksaker och barnavårdsartiklar som går att stoppa i munnen. Generellt sett är det risken för att ftalater är hormonstörande

som är i fokus. Världshälsorganisationen WHO säger följande i en nypublicerad rapport70: ”Flera av de vanligaste folksjukdomarna fortsätter att öka i världen och forskare presenterar nu nya belägg för att det finns en koppling mellan hormonstörande kemikalier och flera av dessa sjukdomar. Idag har flera hundra ämnen som finns ute på marknaden identifierats som hormonstörande men de flesta är ännu inte studerade."

O5 Garantert liggetid

Det skal dokumenteres at de fastmonterte mattene i gjennomsnitt ligger ute hos kunden i minimum 3 år.

✉ Kopi av avtalemal for kunder hvor det fremgår hvor lenge mattene er tenkt å ligge.

Utnyttelse av maksimal levetid gir lavere ressursforbruk og miljøeffekter. Det hevdes av Renholdssoner at kvalitetsmatter kan ligge i mer enn 3 år før de må fjernes eller erstattes av nye matter. Vi utfordrer derfor bransjen på dette.

O6 Avhending av brukte/utslitte matter

Metalldeler skal separeres fra andre materialer og sendes til gjenvinning ved demontering av mattene. Dette skal skje før eventuell forbrenning eller annen destruksjon av matter. Det øvrige mattematerialet skal ikke deponeres.

✉ Beskrivelse av hvordan avhending skjer og hvem som utfører denne.

✉ Erklæring fra lisensinnehaver om at metalldeler separeres og sendes til gjenvinning ved demontering av matter.

Det er viktig at det skjer en kildesortering av matter og eventuelle komponenter/materialer som benyttes for å feste mattene til gulvet. Særlig viktig er det at verdifulle råvarer som for eksempel metall separeres ut. Etter vår kunnskap finnes det per dags dato ingen resirkulering av denne typen matter. Det er lisensinnehavers ansvar å sikre at mattene ikke under noen omstendighet deponeres.

6.4 Kvalitets- og myndighetskrav

Kvalitets og myndighetskravene er generelle krav som alltid er med i Nordisk Miljømerkings kriterier for produkter. Formålet med disse er å sikre at grunnleggende kvalitetssikring og gjeldende miljøkrav fra myndighetene blir ivaretatt. Disse skal også sikre at Nordisk Miljømerkings krav til produktet etterleves under hele lisensens gyldighet.

Det er ellers tilføyd et par produktgruppespesifikke krav, da kvalitetsledelsesverktøy er en viktig del av opprettholdelse av høy miljørelevans for tjenesteytelsen.

O7 Opplæring av matteleggere

Matteinstallatører skal dokumentere gjennomført kurs for legging av matter.

Alle nyansatte matteleggere skal sendes på kurs i legging av matter innen 6 måneder fra deres ansettelse, med mindre de har lignende utdannelse fra tidligere arbeide.

✉ Beskrivelse av kursinnhold

✉ Dokumentasjon fra lisenssøkers kvalitetsledelsessystem som viser at alle matteleggere har gjennomført kurs i mattelegging. Dessuten skal kvalitetsstyringssystemet sikre at alle nyansatte matteleggere kommer på et slikt kurs innen 6 måneder fra deres ansettelse, med mindre de har lignende utdannelse fra tidligere arbeide.

O8 Opplæring av renholdere

Det er viktig at mattene legges korrekt, ellers vil de løsne og bidra til å skape i stedet for å løse miljø- og innemiljøproblemene. Firmaer tilbyr «matteleggere» med spesialutdanning for dette. Mattene fungerer garantert i 3 år, men hevdes å fungere i mange flere år i praksis. Kvalitetskravene må gjenspeile dette.

Dette er kravet:

Lisensinnehaver skal gjennomføre opplæring av renholdere i de byggene hvor mattene installeres i hvordan mattene skal rengjøres, hvordan avfallet skal avhendes og hvordan filtre til støvsugere skal byttes. Renholdere skal gis kurs i legging av matter før mattene er ferdig montert.

Lisensinnehaver skal ha en skriftlig avtale med kunden om at nye renholdere i et bygg også skal ha opplæring for renhold av mattene før de begynner.

Følgende skal som minimum gjennomgås:

- Korrekt bruk av maskinen
- De ulike funksjonene på maskinen
- Bytte av poser, filtre og børster
- Ergonomi, korrekt arbeidsstilling
- Demonstrasjon i bruk av maskinen på renholdssonen
- Funksjonsgarantien, hva gjør de ved eventuelle feil
- Avfallshåndtering
- Gjennomgang av manualen som følger med maskinen

✉ Beskrivelse av kursopplegg.

Det er svært viktig at renholdere læres opp til å rengjøre mattene jevnlig og på en korrekt måte for å sikre at mattene opprettholder den høye smussamlingseffekt. Renholdere kan være ansatt hos kunden eller hos renholdsbyrå.

Ved hver installasjon skal opplæring av renholder gjennomføres, enten av selger eller av matteleggere.

O9 Organisasjon og ansvar

Et organisasjonskart skal settes opp. Ansvar og kompetanse for sentrale funksjoner skal defineres. Ansvar for Svanelisens, markedsføring, opplæring, innkjøp og økonomi skal fremgå samt kontaktperson mot Nordisk Miljømerking.

✉ Kopi av organisasjonskart.

O10 Dokumentasjon

Lisensinnehaveren skal beholde en kopi av dokumentasjonen som er sendt inn i forbindelse med søknaden eller opprettholde tilsvarende informasjon i Svanens elektroniske system så lenge Svanelisensen gjelder. Samtlige dokument som gjelder lisensen skal finnes lett tilgjengelig hos lisensinnehaveren. Det kan eksempelvis være dokument om interne kontroll- og målerapporter.

Kontaktperson mot Nordisk Miljømerking har ansvar for at dokumentasjonen er oppdatert og tilgjengelig.

🔑 Kontrolleres på stedet ved behov.

O11 Endringer og avvik

Planlagte produkt- og markedsmessige endringer som påvirker Svanens krav skal meddeles/godkjennes av Nordisk Miljømerking. Uforutsette avvik som påvirker Svanens krav skal rapporteres til Nordisk Miljømerking.

✉ Kopi av rutiner i miljøledelsessystemet.

O12 Opplæring

Alle ansatte hos liseninnehaver og matteleggere/renholdere som deltar i den daglige virksomheten skal ha kunnskap om Svanens krav for å sikre at disse oppfylles.

De ansatte hos lisensinnehaver skal kontinuerlig orienteres om generelle miljøspørsmål og i miljøspørsmål med spesiell tilknytning til deres arbeidsområde.

Liste over hvem som deltar i opplæringen skal legges frem. Kontraktører skal delta i leverandørens opplæring eller vise dokumentasjon på at de har gjennomgått tilsvarende opplæring.

✉ Kopi av rutiner i miljøledelsessystemet.

O13 Kundeinformasjon

Kundene skal informeres om at de benytter svanemerket montering og drift av faste matter og hva det innebærer.

✉ Kopi av rutiner i miljøledelsessystemet som beskriver hvordan kundene informeres.

O14 Lover og forordninger

Virksomheten skal sikre at gjeldende bestemmelser for arbeidsmiljø, ytre miljø, økonomi, hygiene og helse følges. Virksomheten får ikke ha noen form for negativ myndighetsanmerkning som ikke har blitt korrigert innen fristen overvåkende myndighet har gitt. Hvis kravet ikke oppfylles kan Nordisk Miljømerking inndra lisensen.

✉ Underskrevet søknadsskjema.

7 Neste versjon av kriteriene

Ved revisjon av kriteriene vil man vurdere å stille krav/utvidede krav til følgende miljøaspekter:

- Innholdsstoffer i mattene
- Energiforbruk av teppebankere
- Resirkulerte materialer i mattene
- Behandling/rens av skitt og smuss fra støvsugerposer